

RAZVOJ KOMPETENCIJA RODITELJA ZA VASPITANJE DAROVITOG DETETA

***Rezime:** Porodični odnosi se menjaju u pravcu sve veće humanizacije i ravnopravnosti među članovima porodice i time vaspitna funkcija porodice dobija izuzetan značaj. Negovanje darovitosti kod deteta podrazumeva jedinstveno vaspitno delovanje svih činilaca vaspitanja, pre svega roditelja i vaspitno-obrazovne ustanove. Razvijanje kompetencija za odgovornim roditeljstvom postaje društveni, ali i lični, individualni cilj. Konkretizacija tog cilja kao prvi zadatak ističe utvrđivanje obrazovnih potreba roditelja. Utvrđene obrazovne potrebe su polazište za predlog programa rada vaspitno-obrazovnih ustanova u delu koji se odnosi na saradnju sa roditeljima, kao i za obrazovanje roditelja.*

***Cljučne reči:** darovitost deteta, vaspitanje, porodica, obrazovne potrebe roditelja, program rada sa roditeljima.*

Danas smo suočeni sa činjenicom da bogatstvo jedne zemlje sve više zavisi od stručnosti i obrazovnog nivoa ljudi, a ne samo od prirodnih resursa kojima raspolaže, odnosno razvoj se ne meri samo resursima koje poseduje, nego kvalitetom ljudi koji te resurse otkrivaju, razvijaju, unapređuju i koriste. Ovo su i polazišta za najvažnije međunarodne dokumente o obrazovanju, kao što su Svetska deklaracija o obrazovnim potrebama (1990) i Izveštaj Međunarodne komisije o obrazovanju za XXI vek: Obrazovanje skrivena riznica (1996) u kojem je posebno naglašeno pravo na obrazovanje darovitih. U ovom dokumentu se razvoj ličnosti i ljudskih sposobnosti zasnovanih na znanju, razmišljanju i samosaznanju stavlja ispred društvenih zahteva. Zadatak obrazovanja, prema Ž. Delor (1996), se sastoji u tome da svima, bez izuzetka, omogući da izraze svoj talenat i sav svoj stvaralački potencijal, što za svakog pojedinca znači mogućnost ostvarivanja svojih ličnih planova. Među glavnim oblastima obrazovanja, kao što su obrazovanje na učenje za znanje, učenje za rad, učenje za zajednički život, nalazi se i učenje za postojanje, odnosno obrazovanje namenjeno razvoju ličnosti, individualnih sposobnosti i

svih potencijala ličnosti, od kognitivnih, fizičkih, estetskih i drugih, do celovitog izgrađivanja samosvesti pojedinca. Ovaj pristup naglašava važnost uvažavanja ličnih svojstava i individualnih potreba u procesu obrazovanja, odnosno definiše ulogu nastavnika i način njegovog rada, ne samo sa učenicima već i sa njihovim roditeljima u cilju jedinstvenog vaspitnog delovanja.

PEDAGOŠKA KULTURA RODITELJA

Brze promene u društvu krajem 20. veka u svim njegovim segmentima nameću potrebu visoko razvijene adaptibilnosti u funkcionisanju savremene porodice. Jedan od preduslova tome je osposobljenost roditelja za vaspitanje dece u porodici. Veza između adaptibilnosti u funkcionisanju porodice i pedagoške kulture roditelja je uzročno-posledična i zavisi od zahteva društva za kompetentnim roditeljstvom i od osećanja lične odgovornosti samih roditelja. Osećanje lične odgovornosti ih angažuje i usmerava ka sticanju neophodnih znanja za roditeljstvo, učvršćuje uzajamnu saradnju i razvija njihovo partnerstvo. Drugim rečima, ukazuje na prisustvo potreba za tim. Ostvarivanje dve osnovne funkcije u odnosu roditelj-dete i to brige o detetu u smislu podmirivanja njegovih fizioloških potreba i vaspitanja s ciljem formiranja celokupne ličnosti deteta, ima polazište u činjenici da su roditelji sposobni za to. Postavlja se pitanje u kojoj meri su sposobni i osposobljeni da bi funkcionisanje bilo optimalno. S druge strane, težnja, pa i zahtevi, društva za sticanjem znanja za kompetentnim roditeljstvom nameću potrebu sistemskog rešenja što ukazuje na prisustvo potreba društva za razvojem pedagoške kulture roditelja za vaspitno delovanje u porodici.

Savremena porodica danas okrenuta je detetu i ta orijentacija je osnovna i opšta, zajednička karakteristika svih tipova porodice. Usmerenost roditelja na dete ogleda se u shvatanju da prvo treba zadovoljiti potrebe deteta pa onda ostalih članova porodice, kao i u njihovoj brizi za budućnost deteta koja se ogleda u planiranju profesionalnog poziva, školovanju i obezbeđivanju sredstava za buduće školovanje deteta. Sam odnos roditelja prema detetu i deteta prema roditelju je u stanju stalne promene, razvoja i prilagođavanja jednih na druge. Uspeh zavisi, pre svega, od spremnosti roditelja da objektivno prepozna individualne karakteristike deteta i uravnoteži ih sa svojim osobinama, zahtevima i očekivanjima.

RAZVOJ KOMPETENCIJA RODITELJA UTVRĐIVANJEM OBRAZOVNIH POTREBA

Biti roditelj znači biti odgovoran. Da li su svi roditelji podjednako ovoga svesni? To prvenstveno zavisi od stepena razvijenosti njihove lične autonomije. U kojoj meri je svaki roditelj autonomna ličnost, u kojoj meri je sposoban da prihvati i razume druge ljude i samog sebe, u kojoj meri je spontan i intiman, u kojoj meri i da li je sposoban da pridonese razvoju autonomne ličnosti ili stvori uslove za to? I koje su posledice njegovih postupaka koji sputavaju i ograničavaju razvoj autonomije ličnosti deteta? Da li su ti postupci učinjeni iz nemarnosti, neodgovornosti, nedovoljne obaveštenosti ili neznanja? Kako se «opremiti» za efikasno individualno i socijalno funkcionisanje? Savremeni pedagozi (Gojkov,G;2006.) govore o čitavom setu opštih sposobnosti, odnosno kompetencijama, kao neophodnom uslovu za postizanje individualnog i socijalnog ostvarenja. Kompetentnost, i njene uže oblasti samokompetencija i socijalna kompetencija, smatraju se ključnim sposobnostima u pitanjima ostvarenja pojedinca u ličnom i socijalnom životu. Razvijanje kompetencija za odgovornim roditeljstvom, kao društveni i individualni imperativ, otvara niz pitanja na koje, pre svega, andragogija, pedagogija, psihologija, sociologija i druge nauke treba da daju odgovore.

Uloga roditelja nije samo da donese dete na svet i stara se o njemu tokom detinjstva, već da osposobi dete kako moglo udovoljiti zahtevima života koji je pred njim. Zato su detetu potrebni roditelji koji će ga osposobiti za uspešan život, koji će ga pravilno upućivati i omogućiti mu sticanje iskustva. Ovo nikako ne treba shvatiti jednoznačno, kao zahteve koji nose teško breme problema, jer roditeljstvo pruža zadovoljstva rasta, razvoja i napredovanja sopstvenog deteta. Uglavnom svi roditelji žele da budu dobri roditelji i to im je zajedničko, no, različiti su putevi dolaženja do tog cilja.

Razvijanje kompetencija za odgovornim roditeljstvom postaje društveni, ali i lični, individualni cilj. Konkretizacija tog cilja kao prvi zadatak ističe utvrđivanje obrazovnih potreba roditelja. Presudnu ulogu u tome imaju vaspitno-obrazovne ustanove koje, na osnovu strategije podsticanja darovitih i talentovanih učenika i realizacijom programa saradnje sa roditeljima, utvrđuju nivo njihovih obrazovnih potreba i opremaju ih neophodnim znanjima za odgovorno roditeljstvo.

Specifičnost obrazovnih potreba u odnosu na druge ogleda se u činjenici da kod utvrđivanja potreba čovek zna ili oseća da postoji nedostatak nečega i nastoji da ga prevaziđe, dok kod obrazovnih potreba upravo je znanje ono što mu nedostaje te ne može tačno da odredi šta i u kojoj meri mu nedostaje, jer to znanje ne poseduje. Da bi obrazovnu potrebu zadovoljio oslanja se na izvore za koje veruje da potrebna znanja ti izvori poseduju. Na taj način otvara se prostor za raznovrsne uticaje, pa čak i manipulacije jer svako društvo cilj vaspitanja ostvaruje preko sadržaja određene vrednosti. «Biti uspešan, možemo se složiti, jeste vrednost, put ka njoj može, u nekim slučajevima, činiti zadovoljavanje obrazovnih potreba, a opet načini na koje ćemo te potrebe zadovoljavati, način na koji ćemo se uspešno približavati i uopšte da li će uspešnost u obavljanju neke konkretne uloge za nas biti vrednost, verovatno zavisi od vrednosnih orijentacija i pojedinca i društva» (Pejatović, A; 1994; 57). Sledi da vrednosne orijentacije društva svakako utiču na utvrđivanje obrazovnih potreba, te je i sama ideja da obrazovanje može čoveka i društvo učiniti humanijim vrednosna kategorija.

Obrazovne potrebe su sprega društva i pojedinca, ali i društva i porodice i sprega individue i porodice, jer su orijentisane ka ciljevima vaspitanja koje definiše društvo. Ujedno, ostvarivanjem ciljeva stvaraju se uslovi za promene u društvu, odnosno uvažavanje ukupnosti društvenih i individualnih obrazovnih potreba doprinosi humanizaciji društva i ukoliko se potrebe više zadovoljavaju vremenom prerastaju u sopstvenu samosvrhu.

* * *

Društvo suočeno sa promenama, suočeno je i sa potrebom promene cilja vaspitanja i obrazovanja. U svetlu društvenih promena od izuzetnog je značaja stvaranje uslova za podsticanje razvoja individualnih sposobnosti, različitosti, a posebno darovitosti svakog pojedinca. S obzirom na to da se strategije budućnosti u našem vremenu začinju u porodici i školi, razvijanje kompetencija roditelja za vaspitanje darovitog deteta mora postati investicija društva.

Literatura:

- Božović, R. (1989): Kultura potreba, Naučna knjiga, Beograd.
- Gojkov, G. (2006): Ciljevi vaspitanja – kompetencije učitelja i vaspitača, Viša škola za obrazovanje vaspitača, Vršac.

- Despotović, M. (2000): Igra potreba – andragoške varijacije, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd.
- Izveštaj Međunarodne komisije o obrazovanju za XXI vek: Obrazovanje skrivena riznica (1996)
- Kekez-Babić, S. (2009): Obrazovne potrebe u funkciji razvoja kompetencija za odgovornim roditeljstvom, VŠSSOV, Vršac.
- Milić, A. (2001): Sociologija porodice, Čigoja, Beograd.
- Oljača, M. (1989): Porodica i procesi individualizovanog vaspitanja dece, Pedagogija, br.3, Beograd.
- Oljača, M. (2007): Self koncept i razvoj, Filozofski fakultet, Novi Sad.
- Pejatović, A. (1994): Vrednosne orijentacije i obrazovne potrebe odraslih, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd.
- Savićević, D. (2002): Filozofski osnovi andragogije, ZZUNS, Beograd.
- www.parentstoolshop.com
- www.ces.ncsu.edu/depts/fcs/NEPEF

